

Muştu

Müslüman Arnavutluk'un Sesi

www.muslimanarnavutluk.com

18 Eylül 2009 Cuma – Sayı: 53

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Merhaba derken;

Ramazan ayının nihayetine geldiğimiz şu günlerde bu ayın hepimiz için yeniden dirilişe vesile olduğunu umuyor, bunun için dua ediyoruz.

Otuz yıldan bu yana her Ramazan'ın son Cuma günü yakılan bir meşale, Kudüs Günü, bu Ramazan da yeryüzünün zulme karşı kıyam hissiyle dolmuş tüm beldelerinde yeniden yakılıyor. Mazlum Filistin halkının ve mahzun Mescid-i Aksa'nın tüm şiddetiyle gündemimize bir kez daha gireceği, zalimlerden beri olduğumuzu birkez daha ilan edeceğimiz bu günde, her nerede olursa olsun, Kudüs için duaya ve kıyama kalkan kalplerle birlikte olduğumuzu ifade etmek bize onur veriyor.

Müslüman Arnavutluk, Balkan Müslümanlarının da Kudüs sevdalısı olduğuna inanıyor.
Selam ile...

ZOTI ÈSHTË NJË

Për çdo t'lumën ditë
Si me qenë n'pazar
Dëgjohet ndër shqiptarë
Një fjalë me zarar:
Zoti kryetar,
Zoti kryeministër,
Zoti minister,
Zoti deputet,
Zoti drejtor,
Zoti filani...

Me fytyrë insani
Sa m'u habitë
Dreqi, shejtani!
Sa pak shqiptarë,
Sa shumë hyjni!
A ka gjuhëtarë,
E shkreta Kosovë!?
E mjera Shqipni!?
Èshtë një Zot,

ZOTI ÈSHTË NJË.

Mexhid YVEJSI

39. E duke u falur ai në faltore engjëjt e thërrasin: “All-llahu të përgëzon ty me Jahjanë, që do të vërtetojë fjalën (Isain) e ardhur nga All-llahu, e që do të jetë prijës i matur dhe peygamber nga të dalluarit!”

40. Ai (Zekirjaja) tha: “Zoti im,si mund të kem unë djalë kur mua më ka arritu pleqëria dhe shoqja ime beronjë (sterile)?” Tha (All-llahu): “Kështu,All-llahu punon çka të dojë!”

41. Ai (Zekirjaja) tha: “Zoti im më jepë mua një shenjë!” Shenja e jote - tha Ai – është që tri ditë nuk do të mund t’u flasësh njerzve, pos me gjeste (mimikë),e ti përmende shumë Zotin tënd dhe madhëroje mbrëmje e mëngjes!”

42. Përkujto kur engjujt i thanë:”Oj Mejreme, All-llahu të dalloi ty (me besim e karakter), dhe të lartësoi mbi gratë e botës.

43. Oj Mejreme, vazhdoje adhurimin ndaj Zotit tënd, bën sexhde dhe falu për Zotin bashkë me ata që falen!

44. Këto janë nga lajmet e fshehta (të hershme) që po t’i shpallim ty. Ti nuk ishe ndër ta kur i hidhnin shortet se kush prej tyre do të bëhej kujdestar i Mejremes, nuk ishe pranë tyre as kur ata ziheshin mes vete.

45. Përkujto kur engjujt i thanë: “Oj Mejreme, All-llahu të përgëzon me fjalën e vet (me lindjen e një fëmije si rezultat i fjalës së Zotit).

46. E që duke qenë në djep (foshnje) u flet njerëzve,114 e edhe si i rritur e që është nga të përsosurit.

47. Ajo tha: “Zoti im, si mund të kemë unë djalë e mua s’më ka prekur njeriu (nuk jam e martuar)? Ai (All-llahu) tha: “Ja, kështu, All-llahu krijon çka të dojë. Kur Ai vendos për një çështe, vetëm i thotë: Bëhu! Ajo menjëherë bëhet.

48. Ai (All-llahu) ia mëson atij librin (besimin), urtësinë, Tevratin dhe Inxhilin.

49. Dhe, të dërguar te bijtë e Israilit: unë kam ardhur nga Zoti juaj me argument, unë nga balta ju bëj diç si shpendi, i fryej atij dhe ai me lejen e All-llahut bëhet shpend, unë i sheroj të verbërit, të sëmurit ne lëkurë, dhe unë me lejen e All-llahut ngjalli të vdekurit: unë ju tregoj për atë që e hani dhe për atë që e depononi në shtëpiat tuaja. Vertetë, kjo është fakt për ju nëse jeni besimtarë.

50. Dhe (kam ardhur) që t’ju vërtetoj Tevratin që e keni para duarsh, t’ju lejoj disa që u ishin ndaluar juve, kam ardhur me argument nga Zoti juaj, pra kinie frikë Allllahun dhe më dëgjoni mua.

İkbal Sıddıki

Kudüs Günü'ne Bakış

Her yıl Ramazan'ın son Cuma'sı dünya çapında Kudüs Günü olarak kutlanıyor. Bu gelenek, İran'daki İslami Devriminden sonra İmam Humeyni(r.a.) tarafından, Kudüs'ün özgürlüğü için mücadele eden Filistinli Müslümanlarla ümmetin yıllık dayanışması olması amacıyla başlatıldı. Hiç şüphesiz, bu yıl da, Siyonist tehdit altında olan Harem-i Şerifi savunmak ve Filistinlilere destekte bulunmak amacıyla dünyanın dört bir yanında protestolar gerçekleşecek.

Filistin konusunun bir özelliği de, bir taraftan Müslüman halklarla İslami Hareketler arasında bağlantı sağlaması, diğer taraftan ise Müslüman hükümetler ile Batı menşeli güçler arasında irtibat kurmasıdır. Hemen hemen bütün Müslüman hükümetler, halklarının

tepkilerinden çekinmeleri dolayısıyla Filistin'e sahte bağlılık ve desteklerini gösterirken, İslami İran, 1993'te başlayan 'barış süreci'ni reddeden belki de tek ülke oldu ve Filistinlilerin ve onların esas amaçlarının gerçek temsilcisi olan Hamas'a tüm desteğini verdi. Böylece, İran, 'barış süreci' olarak tanımlanan Siyonist projeyi kabul eden dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlara ve İslami Hareketlere rehberlik etmiş oldu. İran'ın bulunduğu pozisyon, durduğu konum daima sabit: "Siyonist devletin var olma hakkı yoktur. Anlamlı olarak kabul edilebilecek tek barış çeşidi adalet eksenine oturan barıştır. O da, Siyonist Devletin lağvedilmesi ve yerine İslami Filistin politik varlığının yerleştirilmesidir.

İran'ın bu pozisyonu İslam İnkılâbı lideri İmam Seyyid Ali Khamenei tarafından son yıllarda defalarca teyit edildi. Örneğin 2000 yılının Ekim ayında, halka hitaben yaptığı konuşmada İmam Khamenei, İslam İnkılâbı'nın pozisyonunun İmam Humeyni'nin kendisine devrettiği durumda olduğunu ifade etti:

"Dünyada, Filistinlilerin(veya dünyanın dört bir yanındaki Müslümanların) özlemlerini, düşlerini söndürmeye, Filistinlilerin özgürlüklerine kavuşmalarını ve evlerine dönmelerini engellemeye gücü yetecek hiçbir ülke yoktur. Ortadoğu

problemini uluslar arası kritik bir problem olarak gören ve bu problemin çözülmesi gerektiğini söyleyenlere, ben de şunu söylüyorum ki, ortada bir hastalık ve bir de derman var. Tek olası çözüm, krizin kökenlerini ve nedenlerini yok etmektir. Nedir köken? Siyonist devlet...”

Bu net portre, Filistin’deki İslami Hareketlerin durumunu da yansıtıyor. 2000 yılının Kasım ayında Crescent International Dergisi’ne konuşan Şeyh Ahmed Yasin şunları söylemişti: “ Hamas, evlerinden sürülen Filistinlilerin evlerine dönmesini, bu işgalin kaldırılmasını ve Filistinlilerin kendi topraklarına yeniden sahip olmasını istiyor.”

Ortada acı bir gerçek var ki, gerçekleştirilmek istenen bu amaç biraz uzakta duruyor. İslami İran, Filistinlilere olan desteğine rağmen, Siyonist devlet ile direk bir savaşa giremez. Sürekli olarak saldırılara muhatap olduğu bir dönemde ve prototipik İslami sistemi pekiştirmek için mücadele ettiği bir zamanda, İran’ın böyle bir girişimde bulunması anlamsız ve intihar kabilinden bir hareket olur. Böyle bir saldırı, sadece İran’da ve Filistin’de şiddetli saldırıları kışkırtmaya yarar. Filistin’deki İslami Hareketler, İran’dan, Hizbullah’tan ve diğer İslami Hareketlerden esinleniyorlar ve bu durum, batının desteğini arkasına alan Siyonist

devletin tüm gayretlerine rağmen onların barış sürecini reddetmedeki kararlılık ve cesaretlerini gösteriyor.

Fakat, bu, Siyonistleri tasfiye etme ve yok etmede yetersiz kalıyor. Bunun nedeni ise basit: Siyonist devlet, İslam’a savaş açan küresel batı medeniyetinin sadece bir parçası; dolayısıyla bu sorun, Batı, hâkim ve egemen olarak kaldığı müddetçe çözülemez. Filistinlilerin durumu, Çeçenlerin durumu ile karşılaştırılabilir: Çeçenler Rus güçlerine yenilgi üzerine yenilgi tattırıyorlar; fakat Rusya bölgeye her defasında daha fazla takviye güç gönderecek kadar güçlü olarak duruyor.

Müslümanlar, dünyanın dört bir yanında Kudüs Günü’nü kutlayacaklar. Fakat, Müslüman kaynaklar ve müesseseler, Mısır, Suudi Arabistan, Türkiye, Pakistan, Malezya ve Endonezya gibi Batı’ya dayalı ve medyun olan rejimlerin kontrolü altında olduğu müddetçe, Müslümanların Filistin konusundaki kızgınlıkları, ufak çaplı bir etkiye sahip olacaktır. Şu acı bir gerçektir ki, İslami Hareketler, Batı hegemonyası ile her seviyede mücadele edebilecek İslami Devletler kurmayı başarana kadar, Müslümanlar, Kudüs’ün Siyonist işgal altında olması problemine çözüm üretmede çok da ümitli olamayacaklardır.

Kaynak: İsrâ Haber

Olsi Jazexhi

Zekât neden Arnavut imamlara verilmeli?

Bu makaleyi yazmamın sebebi, şu iki haber başlığıdır:

1. Arnavutluk'taki "câmi yapımı"ndan sonra, terörizme mâlî destek.
<http://www.balkanweb.com/gazeta/v5/artikull.php?id=64764>
2. Millî Kütüphane'ye 40 bin \$'lık hediye.

<http://www.shekulli.com.al/2009/09/03/dhurata-40-mije-bibliotekes-kombetare.html>

Birinci haber, Yemen'deki bir imamın, Arnavutluk'ta bir câmi yapımında kullanılmak üzere para toplamasını bir terörist eylem olarak gösteren Hristiyanların global savaşları hakkındadır. İkincisi ise, Musa Juka'nın kızlarının nasıl Katolik olduklarını ve Millî Kütüphâne'nin

Ulah-Ortodoks müdürüne 40.000 dolar bağışta bulunmalarını anlatır.

Musa Juka'yı tanımayanların dikkatleri şuna çekilmeli: Musa, Arnavutça'nın yazımında Latin harflerin kullanılmasına karşıydı ve Osmanlı alfabesinin kullanılması için mücadele ediyordu. İşkodra'nın "Sedâ-i Millet" gazetesinde yazan ve yine İşkodra'nın Jön Türk Hareketi'nin başındakilerden biri olan Musa, daha sonra Kral Zogu'nun bakanı olur ve Müslüman muhafazakârlığıyla tanınır. Miridita Katoliklerine savaş açtığı için zamanın Hristiyanları ondan nefret ederdi. Kızlarının Katolik olduklarına dair haberin Musa Juka'nın hayatını bilen insanları sarsmaması imkânsız. Ancak, Hristiyanlar bu savaşı - biz Müslümanların düşündüğü gibi - silahla değil, kalemle kazanmışlardı.

Diyebilirsiniz ki; Musa Juka ve Lume Juka veya terörist ilân edilen Yemenli imamın, imamlara verilmesi gereken zekâtla ne alakası var? Bana göre alâka apaçık. Bir yandan, son yıllarda Arnavutluk'taki İslâm'a yardım için uzanan elleri kesmek için Batılı Hristiyanlar'ın her türlü araç ve kötülüğü nasıl pervasızca kullandıklarını, diğer yandan ise Arnavutluk'taki "millîleşme ve modernleşme süreci"nin artık nasıl da

“Hıristiyanlaşma” olarak tercüme edildiğini müşâhede etmekteyiz.

1920’lerde Avrupa Güçleri Arnavutluk’u devlet yaptıklarında yerel İslam’a karşı kullandıkları silah, lâiklikti. Arnavutluk’un modernleşmesi için laikleşmesi gerekiyordu. Fakat şu son 90 yılda Arnavutlara ne oldu? Laiklik İslam’ı yok etmek; Müslümanların vakıflarını ellerinden almak, camileri kapatmak, şeriatı kaldırıp imamlarımızı ve medrese talebelerimizi komünistlere çevirmek için kullanıldı. Diğer yandan, İslam’ın yerle bir edilmesinden sonra, Arnavutların millî kimliği Hıristiyanlığa dönüştürülmektedir. Rahibe Tereza ve rahibeleri, Aurel Plasari gibi fundamentalist yazarlar Arnavutluk’taki bilimsel akademileri yönetmektedirler. Arnavutlar, Hıristiyanlaştırıcı unsurlara para ayıran devlet kurumlarının eliyle Hıristiyanlaştırılmaktadır. Arnavutların HAFIZALARI SİLİNMIŞTİR. Artık, eskiden kim olduklarını bilmiyorlar. Fakat Terezaları, Bogdanları, Budları... öğreniyorlar; halbuki hocalar, imamlar ve onların İslamî geçmişi şiddetle gizli tutulmaktadır. Bu yazımı okuyabilecek düşmanlar belki de gülüp diyecekler ki: ZATEN OYUN BUYDU. Ben zaten oyunun bu olduğunu biliyorum, mesele şu ki, Müslümanlar hala, nasıl oynayacaklarını bilmiyorlar.

Geçmiş nasıl olursa olsun; Arnavutluk’taki Hıristiyanlar, 90’lı yıllarda Arapların kurmaya çalıştıkları Müslüman sivil toplumu, 1998 yılından sonra Amerika’nın da yardımıyla, yok etmeyi başarmışlardır.

Aşağıda Justi Hoca’nın dile getirdikleri veya benim "Vere 2008 ne Shqiperi" <http://groups.yahoo.com/group/alb-muslimnews/message/7806> yazımda dile getirdiklerim tam da şunu gösterir: Arnavutluk’ta, Arapların 90’lı yıllarda ekmiş oldukları o az İslam sönmektedir. İslam’a karşı şöyle bir kurumsal şiddet uygulanmaktadır:

- 1. Hocaları aç bırakan.**
- 2. Müslümanları sistemden dışlayan.**
- 3. Örtülü bayanları sistemden ve eğitimden dışlayan.**
- 4. Medya ve sistem aracılığıyla İslam’ı tarihî bir kaza olarak; Türklerden bir kalıntı olarak; Hıristiyanlığı ise Arnavutların gerçek dini olarak gösteren.**

Biz Müslümanlar ise, arkamızda güçlü herhangi bir örgüt olmadan, Arnavutların başına gelmiş olan şu aşağılık Hıristiyanlaştırma politikasına karşı koymak için bir şey yapamayız. En

azından yapabileceğimiz, İslam'ı ve şahadeti korumak, ve de Arnavutluk'ta – belki de Kosova ve diğer yerlerde - camilerimizin ayakta kalabilmelerini sağlamaktır.

Bunları okuyan her Müslüman'ın derdimizi anlamasını umarım. Arnavutluk'ta İslam kayboluyor, çünkü memleketimizde İslam'ı ayakta tutan birçok imamımız görevini yapamıyor. 1998'den sonra Amerika Arnavutluk'taki İslamî kurumlara saldırıp kapatırken ne yaptığını gayet iyi biliyordu. Düşmanını sadece topla tüfekte yenemezsin. Hristiyanlar, ne Nurcu, ne Vahabi, ne Şii, ne de Nakşibendi isterler. Allah'ın Kuran'da dediği gibi, **“Siz onlar gibi olmadıkça, onlar sizden razı olmazlar.”**

İmamların, medrese hocalarının, diyanet görevlilerinin işten atılması v.s bunu amaçlıyor. Bizim arkamızda Putin yok ki, onun Ortodoksluğu savunduğu gibi, İslam'ı savunsun. Veya Amerikanın bugün Hristiyanlığı savunduğu gibi. Biz Müslümanlar yetim kalmışız. Kanunî kendi zamanında İslam'ı savunuyordu. Şimdi ise bizi döverler ve ağlamamıza da izin vermezler. Halbuki kudret günlerinde Müslümanlar diğerlerine böyle bir şeyi yapmamışlardı. Kilise ve manastırlarına müsamahayla baktık. O dönemde Fransa, Avusturya v.s Osmanlı İmparatorluğundaki

papazlarına para gönderirlerdi. Bugün Müslüman Dünya'nın çoğu haritada Arnavutluk'un nerede olduğunu bilmez. 1914'ten bu yana unuttular bizi. Arnavutluk'taki İslam yaşadıysa, Allah'ın lütfu ve inayetiyle yaşadı.

90'larda Amerika Arapları komünizmle mücadele etmeleri için Arnavutluk'a yönlendirirken bugün Araplar uzaklaştırılmış ve Arnavut imamlara zekat vermeye bile korkar hale getirilmiştir. Öyle ise Arnavutluk'taki İslam'ı korumak için canla başla çalışmak bize düşer. Entelektüel açıdan fazla bir şey yapamayız. Çünkü hocalarımızın çoğu iyi bir eğitime sahip değiller.

Bizim yapabileceğimiz şey şudur: Sahip olduğumuz şu camileri korumak ve hocalarımızı camilerimizde tutmak. Öyle ki, onlardan çocuklarımıza namaz ve şahadeti öğretmelerini isteyebilelim. Bu ise ancak, hocalarımıza maddi destekte bulunabilirsek olabilir. Makedonya'daki Müslümanlar İslam'ı bu şekilde korumuşlar ve hala da koruyorlar. Görüyorum ki, Avrupa'da nereye giderlerse gitsinler, hemen ilk yaptıkları şey, bir cami inşa etmek ve oraya hocasını getirtmektir. Sonra hocalarına ev, maaş temin edip onlardan çocuklarına din ve iman öğretmelerini isterler.

2009'un şubatında İslam ve demokrasi üzerinde bir çalışma yapmak üzere İran'a gitmiştim. Ancak, Şiiliği öğrenmek için değil, Müslüman Dünya'da azınlık sayılabilecek Şiiler'in kendi mezhebi usul ve esaslarını nasıl koruyabildiklerini öğrenmek / anlamaya çalışmak için oradaydım. Orada da aynı cevabı buldum. Şiiler hocalarını, özerk bir yapıya dönüştürmüşler, hocalığı bir meslek haline getirmişler. Şiiler hocalarına maaş veriyorlar, onlar da dinlerini koruyorlar. Balkanlardaki Hristiyanlar'ın da aynı şeyi yaptıklarını görüyoruz.

Bugün Arnavutluk'ta İslam'a karşı yapılmakta olan soğuk savaş göz önünde bulundurulursa, biz Sünni Müslümanların da aynı şeyi yapmamız gerektiğine inanıyorum. Biz de zekatlarımızı hocalarımıza vermeliyiz, çünkü hocalardır yarın bir gün yakalarına yapışacağımız, gelin bizim için cami açın, çocuklarımıza dinimizi öğretin diyeceğimiz. Suiistimler olmasın diye, başında Justi Hoca olmak üzere, Tiran'da zekatı toplayacak bir kurul inşa edelim; böylece cemaati çok olan hocalar çok, diğerleri ise az para alsın.

Bu sözlerimin gören gözler, işiten kulaklar ve anlayan kalpler tarafından okunacağını umuyorum. Yıllardır Arnavutluk'ta böyle bir şeyin olmasını istiyorum. Müslümanlar ve hocaları,

imamlarla ve camilerle ilgilenecek böyle bir kurumu inşa etmelidirler. Hepimizin de bildiği gibi, KMSH, Arnavutluk'taki İslam hakkında pek endişelenmiyor. Çünkü bu kurum 1923'te kurulduğunda zaten Müslümanları İslam'dan uzaklaştırmak, hilafetten ayırmak ve de rejimin istediği gibi bir İslam üretmek için kurulmuştu.

Benim için mesele gayet basit. Ya Arnavutluk'taki İslam'ı korumak için bir şeyler yaparız, ya da boş yere, babasının dinini terk etmiş Barak Obama'nın bize Arap ülkelerinden fonlar göndermesini bekleriz. Gözden kaçırmayalım; Türkiye artık hilafet merkezi değil ve Arap prensler

ise Batı'nın otellerindeki beyaz metreslerini düşünüyorlar.

Artık sorumluluk bizimdir. Bu yazıyı okuyanlar, okumayanlara özetlesinler ve desinler ki, hocalara maaş vererek, millete İslam'ın sesini duyurmalarını sağlayacak, Arnavutluk'taki camilerin ve hocaların hayatlarını kurtaracak büyük bir hayır ve hasenat işlemiş olacağız. İslam kelimelerle inşa edilmiştir. Kelimeler de insanlara ihtiyaç duyarlar. İnsanların özgürce konuşabilmeleri için onların geçim dertlerine bir çare üretmeliyiz ki, çocuklarımıza ve torunlarımıza bu dünyaya neden geldikleri ve bir gün nereye gidecekleri anlatılabilsin.

Allah hepimizi affetsin, hidayetinden ayırmasın. Hamd Ona mahsustur. Çünkü O diridir, başlangıcı ve sonu olmayandır. Onun azameti önünde biz bir hiçiz. Dinine hizmet edebiliyorsak ancak o zaman rahmetini umabiliriz. Eğer bunun için çaba sarf etmezsek O bize muhtaç değildir. Ömrümüz sayılı, paramız ise sadece bir illüzyondur. Eğer bunları ona gönderirsek, ebedi bir yatırım haline dönüştürebiliriz.

Müslüman Arnavutluk için tercüme eden, Eliton Pashaj

Hatixhe Ahmedi

Vdiq vetrani dhe eruditi i Islamit Imam- Hafëz Zihni ef. Ahmedi

Pas një sëmundjeje jo edhe të shkurtër sot në Preshevë, vdiq hoxha, imami dhe hafëzi më i shquar i kësaj treve Hafëz Zihni ef. Ahmedi. Hafëz Zihniu u lind më 1933 në Preshevë, në një familje me tradita të shquara fetare- kulturore dhe arsimdashëse. Shkollimin fillor dhe atë të mesëm e kreu në vendlindje, ndërsa ixhazetin- studimet e tija i mori pranë doajenit të njohur të torjeve të Anamoravës Myderriz- Hafëz Nexhati ef. Ahmedi. Ky studim i tij zgjati më shumë se 20 vite me radhë, gjë që do ta shoqërojë deri në

vdekje. Ka qenë njohës i mirë i arabishtes, turqishtes, osmanishtes dhe boshnjakishtes, ndërsa tani për tani llogaritet edhe si një nga trungjet e fundit osmane në këto troje, meqë njihte me përpikmëri këtë gjuhë të lashtë. Në moshën 12 vjeçare fillon hafëzllëkun pranë babait të tij hoxhës dhe diplomatit të shquar Hafëz Lufti ef. Ahmedit dhe nënës së tij të mprehtë Hafëz Emine Ahmedi. Me sukses të dalluar e mbaron këtë mision brenda një kohe shumë të shkurtër, mision i cili do ta shoqëroje gjatë gjithë jetës së tij deri në vdekje madje dhe në çastet e fudnit të jetës së tij. Prej asaj kohe fillon të punojë Imam në Xhaminë qendrore të "Ibrahim Pashës" në Preshevë, detyrë të cilën e zbatoi me përpikmëri deri në moshën e tij të shtyrë, pra punoi 50 vite imam i palodhur. Nga Këshilli i Bashkësisë Islame në Prishtinë u shpërblye me shpërblimin "Imam i Dalluar". Veproi dhe punoi në kohën më të vështirë, në kohën e errët të komunizmit duke lënë pranë vetes një sërë veprash dhe aktiviteteve të frytshme fetare. Ishte i vetmi hoxhë i cili përkundër kërcënimeve, ndjekjeve dhe sharjeve të ndryshme nuk e la pas mësimin e Kur'anit fëmijëve. Nxënësit e tij e përkujtojnë me mall punën e tij të palodhur dhe me bereqet.

U shqua edhe për zërin e tij melankolik dhe shumë të bukur, i njihte të gjitha mekamet, këndonte shumë bukur

edhe Kur'an edhe ezan. Me Kur'anin dhe ezanin e tij rrallë mund të dëgjohej.

Gjithashtu me përpikmëri dhe përkushtueshmëri të madhe zbatoi detyrën e shenjtë të imamatit, madje duke kujtuar xhemaati i tij se ai nuk kishte munguar në asnjë namaz të sabahut, qoftë në borë apo në shi, në frymë e furtunë. Ishte nga ata imam që gjatë muajit të Ramazanit ua lexoi Kur'anin mukabele të mbyllur. Ishte hafëz, jo vetëm me fjalë por hafëz me vepër dhe mund. Fjala e tij përputhej me vepër. Ai u shprngul për në Xhennet e pas vetes la një sërë talebesh që e lexojnë Kur'anin në saje të tij. Gjithashtu i la edhe pesë fëmijët e shkolluar dhe që veprojnë për Islam. Andaj lusim Allahun ta shpërblejë me vendin më të lartë në Xhennet. Xhenazeja e tij falet nesër në Preshevë, në namazin e Xhumasë në xhaminë e tij ku shërbeu për pesëdhjetë imam, pra në xhaminë "Ibrahim Pasha", në Preshevë.

Dr. Hatixhe Ahmedi

Yunan İsyanı Sırasında Sırp-Yunan İlişkileri

Hamiyet Sezer Feyziođlu

Hem Osmanlı Devleti hem de Avrupa açısından 18. ve 19. yüzyıllar önemli bir dönemdir. Söz konusu dönemde geleneksel imparatorluklar temellerinden sarsılırken, ulus devletlerin doğusu süreci başlamıştı. Dünyadaki olaylardan Osmanlı Devleti de etkilenmişti. Üç kıtaya yayılan, çok uluslu yapısıyla bir dünya gücü olan bu devlet, zamanla yenilenme çabasına girse de dünyadaki büyük değişime ayak uydurmakta başarılı olamamıştı. Özellikle, yenileşme gayretlerinin olduğu 19. yüzyıl başları, Osmanlı Devleti için zor bir zaman dilimidir. Çünkü, aynı zamanda dışarıda savaşlar içeride de isyanların çıktığı bir süreç yaşamaktaydı. isyanların çıkış noktaları farklılık göstermekteydi. Kimi dini nitelik taşıırken, kimi yerel güçlerin iktidar kavgasından kaynaklanmaktaydı. Asıl Devletin çökmesinde etkili olanlar ise milliyetçi duygularla bas gösteren ayaklanmalardı.

1789 Fransız ihtilalinden sonra ortaya çıkan ve bütün Avrupa'yı etkisi altına alan, imparatorlukların korktuğu milliyetçilik akımı hız kazanmış, zamanla Osmanlı Devleti de söz konusu akımdan payını almıştır. Sınırları içinde yasayan çeşitli

topluluklar, artık bağımsızlıklarını elde etmek için ayaklanmalar çıkarmaya başlamışlardır. Özellikle Balkanlar'da yasayan gayri Müslim halklar milliyetçilik akımından büyük oranda etkilenmişlerdir. Bunlardan, önce Sırp ayaklanmış (1804) Bükreş Antlaşması'yla bir takım ayrıcalıklar elde etmişler, ardından Yunan isyanı çıkmış, daha sonra da diğerleri bunları izlemiştir.

Yunan ve Sırp ayaklanmalarının ortak özelliği milliyetçilik fikirlerinin gelişmesiyle bağımsızlık isteklerinin ortaya çıkmasıydı. Bu yolda Sırp ilk girişimi yapmış olmakla beraber önce Rumlar başarıya ulaşmıştı. Her iki olayda da aynı nitelikleri taşıyan noktalar varsa da farklılıklar da çok fazlaydı.

Yunan isyanının çıkmasında çeşitli sebepler bulunmaktadır. Birincisi, 18. yüzyılda yaşanan ve "Aydınlanma Çağı" denilen dönemin etkilerinin yansımalarıdır³. Bu gelişmelerin arkasından ortaya çıkan Amerikan Bağımsızlığı (1776), Fransız ihtilali (1789) ve yaydığı fikirler, ilan edilen insan hakları bildirileri, insanlık tarihinde meydana gelen önemli değişiklikler oldu. Fransız İhtilali'nden sonra ortaya çıkan hürriyetçilik, milliyetçilik akımları birçok ülkeyi ve içinde yasayan milletleri etkisi altına aldı.

Osmanlı toprakları içinde yaşayan Yunan halkı, ayrıcalıklı bir toplumdur. Ticaret yaparak zenginleşmişlerdir. Devlet yönetiminde önemli görevler almışlardır. Örneğin, Eflak-Boğdan beyleri Fenerli Rumlar arasından seçiliyordu. Yine Divan tercümanları Rumlardandı. Bunlar, Avrupa ve Avrupalılar ile temas halindeydi. Ticaret yaparak zenginleşen Rum ticaret burjuvazisi bir ulusal bilincin ortaya çıkmasında katkıda bulundu. Yeni oluşmakta olan bu kesim, okullar yaptırarak, kitaplıklar kurarak, yetişmiş insana gereksinim duydukları için burslar vererek, bir yandan Rum gençlerine giderek laikleşen bir eğitim olanağı sağlamışlar, diğer yandan da Avrupa'da oluşan yeni düşüncelerin, özellikle ulusçuluk düşüncesinin, hızla Osmanlı Devleti içindeki okumuş Rum kitleye ulaşmasını kolaylaştırmışlardır. Yunanca yapılan yayınların sayısında artış ve içeriklerinde değişiklik açıkça görülmektedir. Batılı filozof ve bilim adamlarının kitapları Yunanca'ya çevrilmekteydi. Din kitaplarına karşılık, bilimsel ve gramer kitapları da 19. yüzyılda hızla artmaktaydı. Rigas, Koreas, Konstandinos Laskaris gibi Yunan yazarlar, yazılarıyla halkın bilinçlenmesinde rol oynamışlardır. Rumların, fikrîsel ve ekonomik dünyaları gelişmekteydi. Bunun yanında, Osmanlı Devleti'nde Türk olmayan unsurlar

üzerinde, Avrupalı devletlerin Fransız İhtilali öncesinde de millî duygulara yönelik kışkırtma hareketleri söz konusudur. Bu propagandalar, özellikle Rumlar üzerinde yoğunlaşmış ve etkili olmuştur.

Kışkırtma girişimlerinden başka, Rumlar üzerinde etkili olan siyasi gelişmeler de olmaktadır. İngiltere, 1815 Kasımında, müttefiklerle yaptığı anlaşma ile Yedi Ada'yı bağımsız cumhuriyet haline getirmiş; fakat bu bağımsız devleti kendi himayesi altına almış, Rusya'ya karşı ileri bir karakol kurmuştu. Çünkü Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı yönelen hareketlerinden rahatsız oluyordu. Böylece, Yedi Ada'nın bağımsızlığı Mora Rumları için yeni bir bağımsızlık örneği oluşturdu.

Yunanlar, bağımsızlık çalışmaları için gizli cemiyetler de kurmuşlardır. Bunların en etkili olanı Filiki Eterya'dır. Filiki Eterya, 1814 yılında Rusya'nın Odessa kentinde kuruldu. Avrupa'daki gizli Mason cemiyetlerinin teşkilat ve işleyiş modellerini benimsemişti. Amaçları, Mora'da bağımsız bir devlet kurmak ve Balkanlar'daki diğer ulusları da bağımsız kılmaktı. Cemiyetin onursal başkanı Çar I. Aleksandr idi.

Bütün bu fikri gelişmeler, kıskırtmalar Yunanların bağımsızlık hareketine hazır hale gelmesine neden oldu.

Yukarıda sebeplerini özetlediğimiz Yunan isyanında Balkanlarda nasıl bir hareket planı hazırladıkları, Sırlarla nasıl is birliği yaptıkları önemli bir husustur. Bilindiği gibi Aleksandr İpsilanti isyanı başlatmayı planlarken, önce Eflak-Boğdan'da girişimde bulunmayı, Sırları da isin içine katarak onların da desteğini almayı hedeflemişti. Ancak, bunda pek başarılı olamamıştı. Bunun birçok sebebi vardır.

Sırların başında o dönemde Milos Obrenoviç vardı. Milos Obrenoviç, Sırp isyanının ikinci bölümünün (1815) lideridir. 1780 yılında Uziçe nahiyesine bağlı Dobrinya köyünde doğdu. Soyadı annesinin ilk kocası olan Obren'den gelmektedir. İlk gençlik yıllarında çobanlıkla uğraştı. Bir ara Uziçe'de Hacı Ahmet Ağa isimli birinin çiftliğinde kocabasilik¹⁰ yaptı. Daha sonra Bosna-Hersek tarafına sığıp götürüp satmak suretiyle ticarete atıldı. 1804'te isyan çıktığında Milos, üvey ağabeyi Milan'ın yanında voyvoda olarak isyana katıldı. isyan sırasında asiler arasında yaşanan iç mücadelede Kara Yorgi'nin karşısında yer aldı. Milos'un şöhreti kahraman bir savaşçı olarak değil, halkla kurduğu yakın ilişkilerden dolayı alçak

gönüllü bir knez olarak yayıldı¹¹. Daha sonraki gelişmeler onu bas knez yapacaktır.

Aleksandr İpsilanti, dedesi ve babası Eflak-Bogdan beyliği yapmış bir kişi olup, İstanbullu bir Fener ailesinden geliyordu. İpsilanti Rusya'da görev yapmış, Napolyan'a karşı savaşmış, Dresden savaşında bir kolunu kaybetmiş, bu sayede Çar'ın yakın dostu haline gelmişti¹². Yunan ayaklanması baslarında Eflak-Boğdan'da başarısız olunca Avusturya'ya geçti. 1828'de orada öldü.

Aleksandr İpsilanti'nin isyanı başlatmayı planlarken Sırlarla haberleştiğini ve Milos Obrenoviç ile bir anlaşmaya vardığını kaynaklardan tespit etmekteyiz.

Yunanlar, Milos'dan önce Kara Yorgi ile temas kurmuşlardır. Bilindiği gibi, Kara Yorgi çıkarmış olduğu isyanın başarısız olmasından sonra Sırbistan'dan Avusturya'ya kaçmıştı. Ondan sonra lider olarak Milos Obrenoviç ortaya çıktı. Kara Yorgi bir süre Avusturya'da ikamet ettikten sonra, 29 Eylül 1814'te Rusya'ya gitmek üzere ailesi ve birinci isyanın liderlerinden bazılarıyla birlikte Sirem'den hareket ederek 7 Kasım'da Hotin'e ulaştı. Besarabya'da bir müddet kaldıktan sonra Nisan 1815'te Rus hükümetinin davetiyle Petersburg'a geçti. Rusya nezdinde

itibarını korumak amacıyla Çar Aleksandr'ın huzuruna kabul edilmek için büyük çaba sarf eden Kara Yorgi, Çara kendisinin Sırlara liderlik yapabilecek tek kişi olduğunu bildirerek birinci isyanın başarısızlığında kendinden başka herkesi suçlayan bir mektup gönderdi. Çar, 26 Kasım'da Kara Yorgi'yi kabul etti. Bu görüşmeyi hemen Milos'a haber veren Metropolit Leontiye, endişeye gerek olmadığını, çünkü Çarın Kara Yorgi'yi Sırların lideri olarak değil Rus ordusunun bir subayı olarak kabul ettiğini bildirdi. Aleksandr, Kara Yorgi'yi 12 Aralık 1817'de tekrar huzuruna kabul etti. Bu tam anlamıyla törensel bir görüşmeydi. Sarayın siyasi destek vermeden sadece Kara Yorgi'yi bir davetle onurlandırmakla yetinmesi, Rusya'nın Osmanlı Devleti ile yürüttüğü siyasete uyum gösteren ve Sırbistan'da gerçek gücün sahibi Milos'tan yana olduğunu göstermekteydi. Kara Yorgi 17 Aralık'ta Petersburg'dan ayrıldı. Besarabya'da bulunduğu sırada Yunanların Balkan Hıristiyanlarını Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak için kurulan Filiki Heteriya ile temas geçen Kara Yorgi, Petersburg'dan döndükten sonra Yas'ta örgüte üye oldu.

Eski Sırp knezi Kara Yorgi'ye 1817 tarihinde Filiki Heteriya'ya katılması için bir görevli gönderilmiştir. Bu görevlinin amacı teşkilatın amacı ve girişimlerini

Kara Yorgi'ye anlatarak Sırbistan'da karışıklık çıkarmaya tesvik etmekte. Kara Yorgi ile görüşen kişi Galati adında Capodistriya'nın yakını olan biridir. Osmanlı Devleti'ndeki Hıristiyanları ayaklandırmak gizli amacıyla bölgeye gelmiş olduğunu anlatmıştır. Kara Yorgi'ye de hemen Sırbistan'a geçerek orada bunu sağlamaya çalışması telkini yapılmıştır. Plana göre, Osmanlı Devleti çıkacak olayı Rusya'nın tahriki olarak göreceğinden hemen Kara Yorgi'yi asi ilan etmeyecekti. Sırbistan'a geçince bir taraftan okullar açılıp çoğaltılacak, diğer taraftan top ve tüfek imaline gayret edilecekti. Kara Yorgi, Heteria üyesi iki kişi ile beraber Sırbistan'a geçmiş, ancak, Belgrad muhafızı tarafından bu durum öğrenilerek Sırp Bey'i Milos'a bildirilmiş ve Yorgi gece kaldığı evde yakalanarak katledilmiştir. Burada dikkat çeken nokta hem Sırlar ile hem de Yunanlar ile Rusya'nın temas halinde olması ve onları yönlendirmesi, yardım etmesidir.

Sırp halkı ile Yunan halkı arasında Kara Yorgi aracılığıyla bir bağlantı kurulmaya çalışılmışsa da onun öldürülmesiyle bu plan başarısız kalmıştır. Bundan sonraki gelişmelerde de Rumların Sırlarla temas kurma isteklerinin devam ettiğini anlıyoruz. Nitekim 1819'dan sonra Milos Obrenoviç ile anlaşmak için uğraşıldı. Bunun için Milos'a mektuplar ve adamlar

gönderildi. Bu mektuplarda Aleksandr İpsilanti'nin ve taraftarlarının amaçlarının bütün Hıristiyanların özgürlüklerine kavuşmalarının olduğu, birlikte hareket etmeleri için birbirlerine yardımcı olmaları gerektiği anlatılmaktaydı.

Aleksandr İpsilanti Milos'un ve Sırp halkının taraftarlığını elde etmek için temas kurmak amacıyla gönderdiği ve çeşitli vaatlerde bulunduğu mektuplardan biri 7 Kasım 1821 tarihini taşımaktadır. Bu mektubunda, İpsilanti ailesinin Sırp halkına sevgisinden onların cesur davranışlarını takdirlerinden söz ettikten sonra birlikte hareket etmeleri gerektiğinden bahsetmektedir. Görüşmek ve fikir birliğine varmak için adamlarından Arestidi adlı birini gönderdiğini, kendisine güvenebileceğini iletmektedir. Gönderilen söz konusu mektupta İpsilanti, Milos'a ve Sırp halkına ittifak konusunda bir takım taahhüde bulunmaktadır. Buna göre;

- 1- Milos'un ailesinin Sırp milleti içinde üstün tutulacağı,
- 2- Milos'un bütün Sırp halkının lideri olduğu,
- 3- Milos ve ailesi gerek Kara Yorgi taraftarları gerek Rusya'da bulunan Sırp tarafından rahatsız edilmeyeceği,
- 4- Sırp halkını gerektiğinde isyana hazır oldukları anda kendilerine maddi yardım ve askeri ihtiyaçlarının karşılanacağını ve buna dair yardımın kardeşi veya onun gibi

itibarlı bir adamıyla göndereceğini taahhüt etmektedir. Ayrıca, bu konuda bir cevap beklediğini ifade etmektedir.

Bütün bu gayretler sonuç vermiş olmalıdır ki 1821 yılında Yunanlılar ile Sırp arasında bir anlaşma yapılmıştır. Milos buna ikna edilmiştir. Anlaşma maddelerini içeren bir arşiv belgesi mevcuttur. Anlaşma metninin başında Yunan ve Sırp milleti arasında fikir birliğine varıldığı açıklanmaktadır. İçerikten, uzun müzakereler sonucunda ortak kararlar alındığı, ileri gelenlerin kutsal bildikleri kavramlara yemin ettikleri, belirlenen maddeleri kabul ederek onayladıkları açıklanmaktadır. Kararlaştırılan maddelere Yunan memleketi adına Aleksandr İpsilanti'nin, Sırp memleketi adına da bas knez Milos'un ve diğer knezler ve ileri gelenlerin kefil olduğu ve tasdik ettiği belirtilmektedir. Metnin devamında imzaları bulunan kişilerin aşağıdaki maddeleri Aleksandr İpsilanti'ye taahhüt ettikleri ifade edilmektedir. Bu ifadelerden anlaşıldığına göre Sırp ve Yunanlılar arasında uzun görüşmeler yapılmış ve bazı kararlar alınmıştır. Bu kararları İpsilanti ve Milos 'da onaylamış olup Sırp ileri gelenlerinin de imzaladığı kabul ettiği aşağıda aktarılan maddeleri Aleksandr İpsilanti'ye vaad etmişlerdir.

Buna göre; her zaman ittifak halinde bulunulacaktı, koruma sağlanacağı konusunda özellikle samimi olunacaktı, gerektiğinde Yunan memleketinden Sırp memleketine iltica edecek kişilere kardeşçe davranılacak, yardım edilecek, engel olunmayacaktı. Zaman ve durumun gerektirdiği şekilde ihtiyaca göre bir birine yardım edilecek, ortak menfaatlere dair verilecek kararlara tamamıyla uyulacaktı. Sırplardan Yunan memleketine geçmek gerektiğinde geçmelerine izin verilecekti. Aleksandr İpsilanti'nin Sırp tarafına göndereceği kişi kim olursa olsun hoş karşılanacak ve güvenilecekti. Anlaşma yapıldıktan sonra üç ay içinde harp hazırlıklarına başlanacak ve düşmana karşı savunmaya hazırlıklı olunacaktı. Her iki taraf da tamamıyla bağımsızlıklarını alıncaya kadar savaşa devam edecekler, Sırp milleti mezhep ve vatan uğrunda gerektiği vakit ve durumda lazım olan her şeyi tamamen yapmayı kabul edecekti. Özetlediğimiz anlaşma maddeleri metinde ise şöyle yer almaktadır:

“Evvelki madde, Her vakit ve hacette vacibü'l icra olmak üzere daimi birittifak-ı tedafi'a ve taaruzu 'akd oluna,

İkinci madde; umumen ve hassaten hulus ve sufuta mebni bir himayet ve sıyanet ola,

Üçüncü madde; mukteza-yı vakt ve hal hesabıyla Yunan memleketinden Sırba iltica edecek kimesnelere cümleten karındaşça muamele ve ikram ve nevâzis iltifat gösterilerek Sırp memleketi bilâ mani' ve mezâhim ve melce' ittihâz oluna,

Dördüncü madde; Vakt ve halin icâb edeceği ihtiyacata muvâfık vechile karındaşına imdat ve i'ânet oluna,

Beşinci madde; Menâfi'i müsterikeye dair veregeleceğiniz her güne yollu ve sanlu kurada mütâbe'at-ı kâmile ile i'tibar ve ri'ayet oluna,

Altıncı madde; Mukteza-yı vakt ve hal üzere Sırp içinde Yunan memleketine geçmek lazım gelir ise bilâ mümâne'ata mürur ve 'ubura izin ve ruhsat verile,

Yedinci madde; Mersum Aleksandr İpsilantinin Sırb tarafına irsâl ideceği mu'teber kimesne her kim olur ise olsun her vechile ikram ve te'min ola,

Sekizinci madde; _s bu günden üç ay mürurunda hıdmekâtda olan kaffe-i tedarikât-ı harbiye ile düşmanın müdafâ'asında hazır bulunmak ta'ahhiüd oluna,

Dokuzuncu madde; Cemi' alât-ı müttefikada mergub olan serbestiyet-i

kâmile fiile getirülmedilçe düşman-ı mezheb ve insaniyet ile muhârebe itmekten hâli olunmayacağı tasdik oluna,

Onuncu madde; Hasılı mecmu'ü mevâdd-ı ma'kude ve mezheb ve vatan uğrunda bermuktezâ-yı vakt ve hâl her ne ki başka şey lazım 'ad olunacak ise kâffe-i Sırb ahali tarafından bir re'y ve rızâ ve karar üzere tamamen ve kâmilen müra'at ve vikâye olunmak üzere te'kid ve tevsik oluna,

Bâlâda ma' kud olan mevâdın vikâyesine müteahhüd kimesnelerin mahal-i imzaları.....”

Belgenin altında imzalar olduğu ve karşılıklı olarak kabul edilen bu maddeleri Sırp milleti, Yunanlılara ve diğer müttefiklere vaat ettiklerini belirten ifadeler ile iki tarafça onaylandığı belirtilmiştir. Anlaşıldığı gibi, her iki milletin lideri konumundaki kişiler uzun süren görüşmeleri sonucunda karşılıklı olarak birbirlerine bir takım taahhütlerde bulunmuşlardır. Ancak, verilen bu sözlerin yerine getirilmediği de olayların gelişmesinden kolayca öğrenilmektedir. Aleksandr İpsilanti Sırplarla bir ittifak kurmak için oldukça uğraşmıştır. Fakat Milos'un bu konuda Yunanlılara ne kadar destek olduğu da ortadadır. Bilindiği gibi, sözünü ettiğimiz girişimler ve yapılan anlaşmalara rağmen Yunan isyanının

gelişmesinde Sırp'lar'dan beklenen desteğin istenildiği gibi olmadığı görülmektedir. Bunda belki, İpsilanti'nin Eflak Bogdan'daki girişiminin başarısız olması etkili olmuş olabilir. Yukarıda anlatmış olduğumuz anlaşma yapılmış olmasına rağmen, Kara Yorgi'nin aksine Jelavich'in ifadesine göre Milos Obrenoviç is birliğine hiç yanaşmamıştır. Prens Osmanlı hükümetiyle işbirliği politikası güdüyordu. Asıl amacı Osmanlı Devleti tarafından unvanının hanedan temelli olarak resmen onaylanmasını temin etmektir. Yunan isyanındaki gelişmeler de Sırp'ların aslında isyan etmesini gerektirmeyecek olaylara sahne olmuştur. Çünkü Rusların himayesinde Akkerman Muahedesi ve 1829 Edirne Antlaşması ile zaten isteklerine ulaşma yolunda büyük adımlar atabilmişlerdi.

Sonuç

Yunan İsyanı Osmanlı Devleti açısından önemli siyasi olaylardan biridir. Çeşitli çıkış sebepleri vardır. Balkanlarda Rumların diğer milletler arasında oynadığı rol ve yarattıkları etki, işbirlikleri de ayaklanmanın seyri açısından mühimdir. Bu yüzden özellikle Sırp'larla Yunanların ilişkisinin ve sonuçlarının incelenmesi gereklidir. İncelendiğinde de görülmektedir ki, Yunanlar ayaklanma planlarına Sırp'ları ve diğer Balkan

uluslarını da katmak istemişlerdir. Sırp ları yanlarına çekmek için 1814'ten itibaren özellikle Filiki Heteria'nın kurulmasından sonra bu doğrultuda çalışmaların arttığı gözlemlenmektedir. Önce Kara Yorgi derneğe üye edilmiştir. Fakat onun liderlikten uzaklaşmasından sonra yeni lider Milos Obrenoviç ile temas geçilmiştir. Aleksandr İbsilanti, Obrenoviçle anlaşmaya varmak için sık sık adamlar ve mektuplar göndermiştir. Ancak, Rumlar bu amaçlarında başarılı olamamışlardır. Sırp liderleriyle kurulan temaslar fazla bir sonuç getirmemiştir. Bunda tabii her milletin kendi çıkarlarının ön plana geçmesi ve o doğrultuda hareket etmesi etkili olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

BOA., *Hatt-ı Hümayun*, no: 44927 F.

Vakayinameler

Ahmet Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, c.11, İstanbul, 1309.

Makale ve Kitaplar

Armaoğlu, Fahir, *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara 1964.

Aslanbaş, Selim, *Osmanlılarda Sırp İsyanları 19. Yüzyılın Şafağında Balkanlar*, İstanbul 2007.

Castellan, George, *Balkanların Tarihi*, çev. Ayşegül Yaraman Başbuğu, İstanbul 1993 .

Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, çev. D.Sendil, İstanbul 1997.

Erim, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Metinleri*, c.I, Ankara 1953.

Gürel, Sükrü S., *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara 1993.

Hatipoğlu, Murat, *Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı*, Ankara 1988, s.2-14.

Jelavich, Barbara, *Balkan Tarih 18. ve 19. Yüzyıllar I*, çev. İhsan Durdu, Haşim Koç-Gülçin Koç, İstanbul 2006 .

Karal, Enver Ziya, *Fransa-Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu (1797-1802)*, İstanbul 1938.

Mehmet, *Rum Fetretine Dair Tarih I. Cüz*, (basım yeri yok),1288.

Milas, Herkül, *Yunan Ulusu'nun Doğuşu*, İstanbul 1994.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.2, İstanbul 1983, s.285.

Soysal, İsmail, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Ankara 1987.

Turan, Serafettin, "1829 Edirne Antlaşması", *A.Ü.D.T.C.F.D.*, c.IX/1-2, (Mart-Haziran 1951), Ankara, s.111-151.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. IV/I, Ankara 1982.

Balkanlarda Ramazan...

Son yıllarda unutilan, unutturulan Balkandaki Müslümanlar... Osmanlı'nın asırlar süren hâkimiyeti, 1912'de patlak veren Balkan Savaşları'nın ardından 1913'te bölgeden çekilmesiyle sona erdi. 1924 ve 1955 mübadeleleriyle yurtlarından edilen, 1990'ların ardından başlayan azınlık milliyetçiliğine dayalı iç savaşlarda soykırıma uğrayan Balkan Müslümanları ile köprüler yeniden kuruluyor...

Eğer vatanınızdan ayrıysanız bayramlar, kandiller gibi Ramazanlar da neşeyle karışık bir hüznü misafir eder gönlünüze. Eşinizle dostunuzla geçirdiğiniz Ramazanları düşünüp kaybolan değerleri hasretle yad eden ihtiyarlar gibi "Ah.. nerede o eski Ramazanlar!" sözü dökülür dudaklarınızdan. Hemen her sohbette sözlerinin bir yerine sıkışmış "gurbet" boyutu eklenir bu "gufranla tüllenen ay"ı vatanından, sevdiklerinden ve doğup büyüdüğü çevre ve kültürden uzak bir şekilde idrak edenler için. Bunu en çok hissedenler de, Sovyet boyunduruğundan ve komünizm zulmünden birkaç yıl önce kurtulan ve yeniden "Ramazan"lara kavuşan "bizim beldelerimiz"de "hicret" anlayışıyla seferber olmuş muhabbet fedaileridir herhalde. Zira, ruhumuzun mayası olan değerlerimiz adına

çoraklaşmış durumdaki o topraklarda, çoğu zaman bir ezan sesini bile duyamayan, Ramazanın havasını da ancak kendisi gibi aynı maksatlarla oralara gitmiş insanlarla bir araya geldiğinde hisseden bu hasretlilerin, nasıl bir halet-i ruhiyede olabileceklerini varın siz düşünün.

Ancak, bütün eski Doğu Bloku ülkeleri için geçerli olan bu hissiyatın ve özellikle Ramazan ayı hakkında söz konusu olan bu atmosferin, Yugoslavya'dan bağımsızlığını kazanan Makedonya'da bu şekilde olmadığını ifade edelim hemen. Meşhur şairimiz Yahya Kemal'in ifadesiyle "Sultan Murada Han diyarı ve Evlad-ı Fatihan'a onun yadigârı" olan Üsküp'te, Anadolu'nun herhangi bir köşesinde rastlayabileceğimiz Ramazan heyecanını, onun manevi havasını hissedebilirsiniz. Dini değerlerin yaşatılması, İslami motiflerin korunması açısından, sadece Sovyetler Birliği'nden bağımsızlık kazanan ülkelerin değil, Balkanlar'ın da, en canlı ülkesi Makedonya...

İslam'ın en canlı olduğu Balkan ülkesi Makedonya:

Nüfusunun yüzde ellisinin Müslüman olduğu bu ülkede, dinen mükellef olanlardan oruç tutmayanlar yok denecek kadar az. Her Müslüman ayrı bir heyecanla hazırlanıyor Ramazana. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılması ve Makedonya'nın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkması, bu ülkedeki Ramazan iklimini halk arasında pek etkilememiş, ancak bürokraside ve resmi dairelerde çalışan Müslümanlar arasında önemli bir rahatlama getirdiğini ise çoğu kişi ifade ediyor. Tam aksine "Nerede o eski Ramazanlar" demekten kendilerini alamıyor Üsküp'ün yaşlıları. Şimdiki demokratik ortama rağmen niye böyle düşündüklerini soracak olursanız, kısmen kapalı yönetimin verdiği sakinliği ve o dönemde daha çok olan ulemanın Ramazanlara ayrı bir renk kattığını dile getiriyorlar. Ancak, bugün gençlerin camileri doldurmalarına, rahatlıkla dini bilgi ihtiyaçlarını karşılamalarına da sevinmeden edemiyorlar.

Başını Moskova'nın çektiği Doğu Bloku ülkelerinin sosyalizmine göre, tabir yerindeyse, daha liberal bir yönetim uygulayan eski Yugoslavya Cumhuriyeti dine ve dini değerlere genellikle endirekt baskı uygulamış. Bu da, köklü ve sağlam bir dini anlayışa sahip bölge Müslümanlarını inançlarından soğutamamış. Dolayısıyla da eskiden beri bu topraklarda Ramazan, dini gün ve bayramlar rahatlıkla yad edilebilmiş.

Camiler dolu, minareler ışıklı...

Bugün iki milyonluk Makedonya'da 440 (2006 sayılıma göre) civarında cami faaliyette bulunmaktadır. Başkent Üsküp'teki tamamı tarihi ecdad yadigârı olan ve birkaç tanesi son senelerde eskilerinin yerine yapılan irili-ufaklı toplam 22 cami, cuma ve teravih namazlarında genç ve ihtiyarlarca tıklım tıklım doluyor. Bu camileri diğer

vakitlerde de pek boş görmek mümkün değil.

Ramazan boyunca sabah namazlarına kadar yanan şerefeler, ayrı bir renk katıyor Üsküp semalarına. Makedonya'daki Müslümanların farklı etnik kökenden olmalarından ötürü genellikle Üsküp'teki camilerin tamamına yakınında Arnavutça vaazlar, sohbetler yapılıyor. Bu şehirdeki yerli Türkler, umumen teravih namazlarını Eski Çarşı olarak da bilinen tarihi Türk Çarşısı'ndaki Murat Paşa Camii'nde kılıyorlar. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı ile Makedonya İslam Birliği arasında varılan mutabakat gereği son 3-4 senedir buraya gelen din görevlilerimiz, Üsküp cemaatine ayrı bir heyecan veriyor. Bu görevliler, ülkenin diğer şehirlerini de Ramazan boyunca dolaşacaklar.

Yönetim Hıristiyan olmasına rağmen, Müslüman azınlıklara ait müesseselerde iftar vakitlerine göre mesai saatleri ayarlanmasına izin veriliyor. Mesela Üsküp'te bulunan Makedon Eğitim Bakanlığı'na bağlı Tefeyyüz adlı 8 yıllık Türkçe ilkokulda dersler iftar vaktinden yarım saat önce bitiriliyor. Okulun toplantı salonunda ise haftada iki-üç kez teravih sonrasında çay sohbetleri düzenleniyor.

Makedonya'da müesseseler ve kuruluşlar tarafından iftar yemeği verme âdeti olmadığı için, genellikle teravihlerden sonra gerçekleştirilen çay sohbetlerinde toplanıyor Müslümanlar. Devlet desteğiyle faaliyet gösterecekler de radyo-TV programlarında Müslümanlar için dini yayınlar yapıyor. Gazeteler de Ramazan sayfaları yayınlıyorlar. Bu sene dikkat çeken bir husus da, Makedonya Devlet Radyosu'nun Türkçe yayınlar bölümü başladı.Sahibi Müslüman olan firmaların bastırdıkları imsakiyelerin yaygın şekilde dağıtılması da bu evlad-i fatihan diyarında Ramazan heyecanını hissettiren diğer bir husus. Kısacası, ülkenin fakirlik ve işsizliğin kol gezdiği doğu bölgelerinde dağınık yaşayan Müslümanlar arasında aynı canlılık olmasa bile, Batı Makedonya da denen Üsküp ve diğer şehirlerde çok hareketli bir Ramazan yaşanıyor.

Ramazan heyecanını hissetmek bakımından Üsküp'te insan bir sıkıntı çekmese de, maalesef içindeki gurbet atmosferinin yol açtığı hasreti gideremiyor. Zira, anaya-babaya, eşe-dosta özlem şeklinde kendini gösteren hasret duyguları, aslında, gönlümüzde ötelere duyulan özlemin bir boyutu ve o da ancak ötede tatmin olacak herhalde.

ARNAVUTLUK:

Eskimeyen Ramazanlar...

Bu yıl Ramazan ayı Arnavutluk Müslümanları içinde heyecanlı başladı, çok yavaş seyreden “kimlik bilinci” gelişiminin henüz ülkenin kaderine yön vermek, yaygın ve baskın bir Müslüman Arnavut kimliği oluşturmak için kendilerine imkan verecek düzeyde olmadığını söylüyorlar. Müslüman veya Hıristiyan olma algısı üzerinde devam ediyor. Bu konuşmalar esnasında ülkenin son yüz yılının nasıl bir yok etme ameliyesi ile geçirildiğini görüyoruz. Osmanlı sistemi içinden çıkan Arnavutluk bir süre Osmanlıya ait olanları koruyanlar ile tahrip edenler arasındaki mücadeleye şahit oluyor. Ardından gelen komünist dönem ülkenin 500 yıllık tarihini tamamen yok ediyor. Ve komünist dönemin ardından gelen kapitalist sistem komünist dönemden gelen ne var ise onu yok ediyor. Diyebiliriz ki, Arnavutluk'ta günün dışında bir şey bulmak hiç de kolay

değil. Bir Müslüman, bu tahrip etme hırsının boyutlarını şu sözlerle açıklıyordu: “Komünist dönemde dikildi diye neredeyse ağaçları yok edeceklerdi” Böyle bir yok etme ameliyesinin kimlik bilincine yönelik kısmı ise Müslüman olmayı dedelerinin soyunu işaret etmek ile eşanlı kabul eden bir neslin oluşturulması ile neticeleniyor.

Bugün Arnavutluk'ta bir kişinin Müslüman'ım demesi onun dini tercihini değil dedelerinin Osmanlı sistemi içindeki konumunu işaret ediyor. Bu sebeple “Müslüman'ım” diyen bir kişi ile yaptığımız konuşmanın sonunda onun aslında “ateist” olduğunu öğrenmeniz sizi şaşırtmıyor. O, Müslüman kökenli bir ateist sadece. Şayet muhatabınız İslam'a ait simgeleri kullanan bir kişi değil ise onun isminden kökenini anlama ihtimaliniz

de zayıf diyebiliriz. Zira, komünist dönemde toplumun tüm direnç noktaları yıkılmış ve bambaşka bir toplum yaratılmış. Bu değişim/dönüşüm isimlerde de kendini gösteriyor. Bu ülkede uzun süre geleneksel Müslüman isimleri kullanılmamış. Arnavutların Hıristiyan ve pagan dönemlerinden tevarüs eden isimleri bulmak mümkün. Ama, genç Müslüman kuşağın çocuklarına konulanların dışında geleneksel Müslüman isimlerini yaygın olarak bulmak mümkün değil. Müslüman kökenli bir Romario, Odita, Elisa, Napolyon, Ardit, Angjelo ile karşılaşmanız, hatta sıklıkla karşılaşmanız, sizi şaşırtmamalı. Bu anlamıyla direnç gösteren insanların komünist dönemde çocuklarına Arnavutça'nın güzel anlamları olan yerel isimlerini koyduklarını görüyoruz: Fisnik (Kerim), Besim (İman), Dritan (Nuri), Agim (Şafak) vb. Kişilerin kökenini anlamak için soyadlarına bakmak daha makul bir yol. Soyadı sıklıkla akraba gruplarını işaret ettiği için soyadı ile kişinin geleneksel aidiyetini tahmin etmeniz mümkün hale geliyor. Misal, Bushati soyadı Osmanlı'daki Bushati Paşa'nın soyunu işaret ettiğinden bu soyadına sahip olanları Müslüman kökenli olarak varsayabiliyorsunuz. Tabii, bu hususta da yanılabilirsiniz. Zira, bir kısım sülaleler Müslüman ve Katolik olarak ikiye ayrılmış ama bir arada yaşar haldeler. Örneğin, Berisha soyadı ile bir Müslüman

görebileceğiniz gibi az da olsa bir Katolik de görebilirsiniz. Tüm bunlar ve benzer konuların konuşulma sebebi Arnavut toplumunun Müslüman kimliğe iadesi yolunda karşımızda duran, kimi zaman sembolik kimi zaman ciddi direnç noktalarını belirlemek içindi. Dini, etnik kökene ilişkin bir unsur olarak değil varoluşunu tanımlayan bir hal olarak algılayacak bir toplumun hazırlanması için evvela halin anlaşılmasını kolaylaştıracak konuşmalar.

Arnavutluk'un tepeleri dev haçlarla doldurulmaktadır.

Arnavutluk'ta Ramazan ayıyla birlikte namaz kılmayanlar namaz kılmaya başlar. Herkes manevi bir temizlenme sürecine girer. Bu mübarek ayda sevgi artar, ibadetler artar, yardımlaşma artar.

Ramazan ayında öğrencilere iftarlar verilir. Tüm medreselerinde, Arapların vakıflarında güzel yemekler, güzel dersler verilir. Teravihlerde camilerde hatim yapılır. Köylerde ise her aile ramazanın önemin anlatmaya çalışır. Ramazan ayının son on gününde ibadet daha da artar. Çünkü son on günde Kadir Gecesi vardır. Gençler itikafa girip gece namazlarına kalkarlar. Arife gecesi komşulara yemek verilir. Bayram namazı büyük cami olmadığı için hep beraber açık havada İskender Bey Meydanı'nda kılınır ve ondan sonra, akrabalara ziyarete gidilir.

Ramazan ayından bir önceki Cuma namazında imamlar hutbede bu aydan bahsederler. Ayrıca Ramazan'dan bir gece önce basın kuruluşları Ramazan'ı haber verirler. İnsanlar maddi ve manevi açıdan oruç tutmaya hazırlanırlar. Arnavutluk nüfusunun %80ini oluşturan Müslümanlar oruç tutmaya başlarlar. Çocuklar, gençler ve yaşlılara kadar hemen herkes oruç tutmaya çalışır. Şehirlerde ve köylerde davul sesi başlar. Bu, Ramazan ayının geldiğini anlatır insanlara. Davullar Türkiye'de olduğu gibi oruç tutacakları sahura kaldırmak için çalar.

İşkodra'da Cami minareleri arasında kilise

Arnavutluk'ta harabe bir köy camisi

Arife Günleri

Arife günleri her evde bayram hazırlığı yapılır. Yemekler hazırlanır. Elbise ayakkabı tamamlanır. Hamur tutarlar, pide halinde iki katlı mayalı pideler yaparlar. Köyde Bayram ve özel günlerde giyilen elbise ve üzerine bir top helva koyar ve komşulara dağıtırlar. Genç gelinler annelerine giderken ufak bir ekmek üzeri helva koyar nişanlılar gitmezdi. Nişanlı tarafından helvalı ekmekle gelinirdi.

Arife günü kaşe gibi ince hamuru ateş üzerinde tutarlar ve hususi bulundurulmuş büyükçe yuvarlak bir taş üzerine o kaşeden oklava ile sürer ve ince bir yufka peyda olurdu. Yufkaların üzerini yağlayarak üst üste tepsiye dizer üzerine saç konur ve ateşe verilir.

Pirinç hazırlanır, öncesinden pişirilmiş kuzu eti sıra sıra tepsiye dizilirdi (tepsija)... Soğanlı et (yahni) yapılırdı. Çorbalar pişer, kadayıflar hazırlanırdı. **Gulaç (Kulaç)** her bayramın sofradaki eksilmez yiyeceği idi.

KOSOVA:

Kosova'da Ramazan Heyecanı

Bu yıl Ramazan ayı Balkanlarının yeni ülkesi Kosova'da neşeli ve heyecan bekleyiş içinde girdi. Nüfusunun yüzde 95'i Müslüman olan Kosova'da bir gün öncesinden büyük bir ramazan heyecanı yaşandığına şahit oluyorsun. Köylerde ramazan davulcuları sokak sokağa gezerek halka ramazan ayını müjdeliyorlar. Prizren'de 1581 yılında yapılan Bayraklı Camii'nde ilginç bir tören var. Osmanlı

döneminden bu yana camide anlamlı bir gelenek sürdürülüyor. Ramazanın gelişiyle beraber caminin minaresine törenle tevhid bayrağı çekiliyor ve bu bayrak ramazan bayramının sonuna kadar asılı kalıyor.

“Urime Ramazanin”

Kosova halkı arefe akşamı teravih namazlarını kılmak için Prizren’de bulunan otuz civarındaki camilerine akın ediyor.

1944’lerden sonraysa bir tarafta sırp işgali ve komünizmin baskısı diğer tarafta Arnavutluk’taki Enver Hoca diktasının etkisine rağmen Kosova halkı İslamiyeten hiç bir zaman uzaklaşmadılar. Kosova’da Ramazan heyecanının yaşandığını camilerdeki “Urime Ramazanin” (Ramazanınız Mübarek Olsun) mahyalarından anlayabiliyorsunuz.

Prizren’in en önemli camilerinden birisi olan Sinan Pasa Camisi’nde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından her ramazan ayında bir koordinatör imam görev yapıyor.

Kosova’daki Fatih Camisi...

Fatih Sultan Mehmet Han tarafından yaptırılan bu cami Pristina’nın en önemli ve en tarihi camisi. Özellikle geniş avlusu Kosovalı Müslümanların zamanlarının büyük çoğunluğunu burada geçirmesine neden oluyor. Balkanların bu şirin ülkesinde gezerken hiç yabancılık çekmiyorsunuz.Halkın yüzde 70’i işsiz ve ülke 1999 yılından bu yana Birleşmiş Milletler tarafından yönetiliyor. Bir zamanlar Osmanlının üst kurduğu bu güzel ülke ve ülkenin güzel insanları Osmanlı dönemini özlemle anıyor.

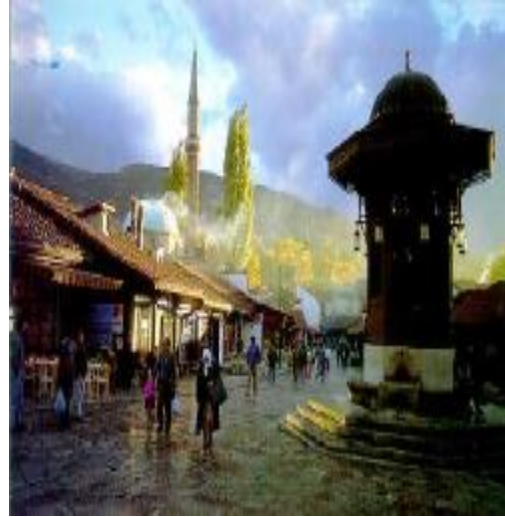
BOSNA:

Bosna'da Ramazan bir başka geçiyor

Balkanlarda Ramazan ayının farklı bir yeri var. Özellikle Bosna'nın başkenti Saraybosna'da Ramazan ayı kendine has bir kültür ve geleneğe dönüşmüş. Begova Camii'nde sahur vaktinden sonra okunan mukabeleyi takip etmek için gelen cemaat camiye dolduruyor,10 hafız mukabele okuyor. İftar vaktine yakın saatlerde oruç açmak için gelenler Baş Çarşı'daki lokantalarda zor yer bulurken teravih namazlarında da camiler dolup taşıyor. Bosna Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı İsmet Spahiç, Boşnak halkının dinini korumasında en büyük katkının Ramazan ayı olduğunu söylüyor.

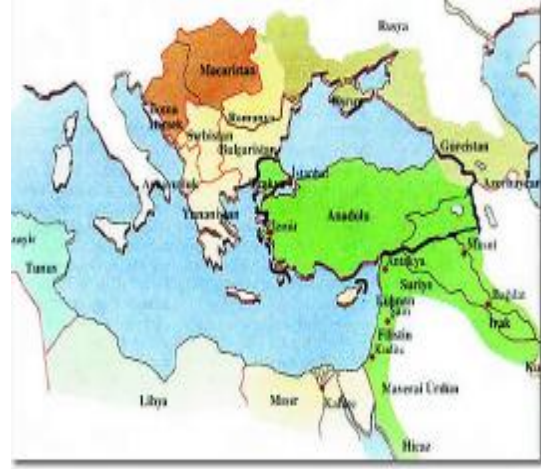
Ramazan ayı dünyanın her tarafında kendine has bir güzelliği ile yaşanıyor.

Ancak Bosna'da Ramazan ayı daha farklı manevi bir havada geçiyor. şerefelerden üst tarafı ışıklandırılan minareler Saraybosna'yı pırıl pırıl aydınlatırken, vitrinleri süslenen dükkanlar da Ramazan ayının canlı canlı yaşandığının göstergesi oluyor. Saraybosna'da Ramazan ayına ait yaşanan bir kültür oluşmuş. Zehre hakim tabyadan patlatılan iftar topu ile birlikte lokantalarda oruç açmak için bekleyen tanıdık tanımadık herkes birbirine "kabul olsun" diyerek dualarla oruçlarını açıyor. Tatlılar tatlıcılarda yendikten, çaylar ve kahveler özel mekanlarda içildikten sonra teravih namazı kılmak için camilerin yolu tutuluyor.

Bosna Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı İsmet Spahiç, Ramazan ayının Bosna'da kendine has bir havası olduğunu söylüyor. Her türlü ibadetin yasal olduğu Kominizim döneminde de Ramazan aylarının dolu

dolu geçtiğini aktaran Spahiç, “Komünizmin her türlü olumsuzluğuna rağmen inancımızın korunmasında en büyük faktör Ramazan ayıdır.” diyor. Ramazan ayında tutulan orucun insanı günahlara karşı koruduğu gibi bir milleti asimile olmaktan da kurtardığının altını çizen Spahiç, “Bugün bir millet olarak varlığımızı sürdürüyorsak bunda en büyük katkı Ramazan aylarında tutulan oruç, okunan mukabelelerdir.” şeklinde konuşuyor. Sahur vaktinden sonra Saraybosna'nın merkez camii konumunda olan Begova Camii'nde okunan mukabelelerin yüz yıllardır sürdürüldüğünü aktaran Spahiç şunları anlatıyor: “Mukabele geleneği Komünizm zamanında sürdürüldüğü gibi 1990'lı yıllarda yaşanan şiddetli savaşta bile kesintiye uğramadı. Bir gecede caminin avlusuna beş altı bomba düşerken içerde mukabele okunuyor ve cemaat mukabeleyi takip ediyordu. Okunan mukabeleler bizim maneviyatımızı kuvvetlendirdi, ordumuzun moralini yükseltti.” Spahiç, “Savaşın en hızlı olduğu günlerde yine mukabele okunup namaz kılındı. Camiden çıktığımız bir sırada caminin avlusuna aynı anda dört top mermisi düştü. 30 tane güvercin ölmesine rağmen hafızlardan hiç birisi yara dahi almadan kurtuldu. Biz bunu okuduğumuz mukabelelerin bizi koruduğuna yorumladık.” şeklinde konuşuyor.

Saraybosna sokakları gece boyu canlılığını koruyor. Teravih namazından çıkan vatandaşlar, çevredeki kahvelerde çay ve kahve içerek sohbet ediyor. Geç vakitlere kadar devam eden sohbetler börekçilerde sahur yemeği ile devam ediyor. İmsak vaktinin çıkmasıyla birlikte elinde Kur'an-ı Kerim'i olan halde Saraybosnalılar Begova Camii'nin yolunu tutuyor. En az erkekler kadar kadınlar da cemaate katılıyor, kendilerine ayrılan bölümlerde okunan mukabeleleri takip ediyorlar. Birbirinden güzel Kur'an okuyan ve aralarında tıp doktoru profesörlerin de bulunduğu 10 hafız ikişer sayfa olmak üzere bir cüzü tamamlıyor. Yapılan duadan sonra sabah namazı kılınarak cemaat evlerinin yolunu tutuyor .

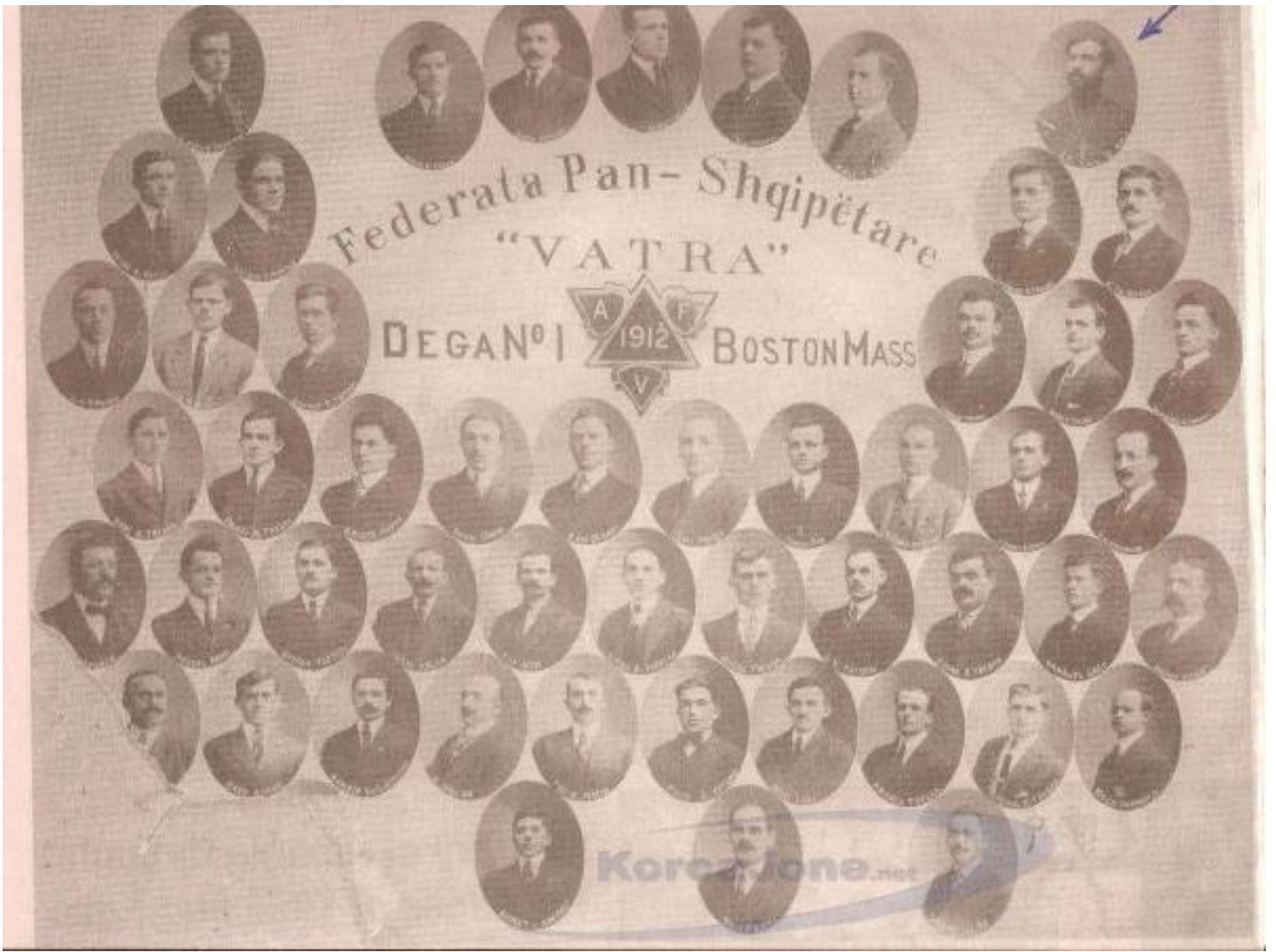
Ramazan'da Saray Bosna

Ramazan'ın iyi bir atmosfer yaratma özelliği olduğuna inanıyorum. İnsanlar huzurlu ve barışçıl olup, birbirlerine gülümsemeye başlarlar. İnsanlar arasında büyümlü bir hava yarattığını ve insanları iyilik açısından çok daha iyi bir noktaya taşıdığını gözlemliyorum. Mesela, Saray Bosna'da iftar sonrasında sokaklar şık giyimli insanlarla dolup taşıyor. İnsanlar birbirleriyle sohbet edip, farklı farklı kafeleri geziyorlar. Bunların yanı sıra Ramazan Ayı süresince, bir çok kültürel etkinlik yapılıyor. Müzisyenler için özellikle çok büyük imkanlar sağlanıyor bu etkinlikler için. Ramazan'a özel yemekler, geleneksel bağlantıların neticesinde Türkiye ile benzerlik göstermekte. Mesela, Ramazan'a özgü 'Topa' dediğiler bir çorba

var, yada somun ekmeği dediğiler çok yumuşak pideye benzer bir ekmeği var ve Bosnalı'lar bu yiyecekler olmadan iftar sofrasını düşünemiyorlar. Öyle ki, iftardan önce Somun ekmeği satan yerlerin önünde uzun kuyruklar oluyor. İnsanlar bazen saatlerce sadece bir tane Somun ekmeği alabilmek için bekleyebiliyor. Bosnalılara göre Somunsuz iftar, kötü bir iftardır. Türkiye'de Somun ekmeği var ancak, Saray Bosna'dakinden epeyce farklı. Ramazan Bayramı ise Bosna'da olağanüstü bir etkinliğe dönüşüyor. İnsanlar son derece şık giyiniyor, erkekler genelde takım giyiyor. Hatta mümkünse herkes yeni giysiler giymeye özen gösteriyor.”

Müslüman Arnavutluk için derleyen Eliton Pashaj tarafından derlendi.

**Pan Arnavut Federasyonu
Boston Şubesi – 1912**

**Müslüman Arnavutluk
www.muslumanarnavutluk.com**

"Müslüman Arnavutluk'un Sesi Müştü" hiçbir ticari gaye gütmeyiz ve sadece elektronik ortamda yayımlanır. Yayımlanan yazdaların müellifleri tarafından saklı tutulan hakları dikkate alınmak kaydıyla tüm yazı ve sair materyal iktibas edilebilir.